

The Process of Meaning in Life Among Nursing Students: Presenting a Conceptual Map

Sima Ghasemi¹, Hossein Davoodi^{2*}, Hassan Heidari³, Khalil Ghaffari⁴

1- PhD Student in Counseling, Department of Counseling, Khomein Branch, Islamic Azad University, Khomein, Iran. ORCID ID: 0009-0004-9286-4662

2- Associate Professor, Department of Counseling, Khomein Branch, Islamic Azad University, Khomein, Iran. ORCID ID: 0000-0002-4071-4958

3- Associate Professor, Department of Counseling, Khomein Branch, Islamic Azad University, Khomein, Iran. ORCID ID : 0000-0001-8906-8823

4- Associate Professor, Department of Counseling, Khomein Branch, Islamic Azad University, Khomein, Iran. ORCID ID: 0000-0003-4143-7172

***Corresponding Author:** Hossein Davoudi, Department of Counseling, Khomein Branch, Islamic Azad University, Khomein, Iran. Email: mohammad.410@yahoo.com

Received: 24 Aug 2024

Revised: 29 Mar 2025

Accepted: 30 Mar 2025

Abstract

Introduction: The meaning of life in nursing is a fundamental value that nursing students explore and discover during their academic years. This meaning is shaped through personal and professional experiences and plays a key role in their psychological well-being and professional performance. It can also serve as a conceptual map to guide future students. This study aimed to investigate the process of forming the meaning of life among final-year nursing students at the Islamic Azad University, Zanjan Branch, and to present a conceptual map.

Methods: This mixed-methods research was conducted in 2024 with the participation of ten final-year undergraduate nursing students (with high scores on the Steger Meaning in Life Scale) and six experienced faculty members from the nursing department at the Islamic Azad University, Zanjan Branch. Quantitative data were collected using the Steger questionnaire and analyzed with SPSS 16 software. Qualitative data were gathered through semi-structured interviews and analyzed using qualitative content analysis (Meyering model) with MAXQDA 2020 software.

Results: The quantitative results showed that the average score for the meaning of life among students was 48.43 out of 70, with a standard deviation of 7.47. Qualitative findings revealed that the meaning of life manifested in three dimensions: individual (interpersonal skills with the highest frequency, purposefulness, human-spiritual values, and self-awareness), professional (responsibility with the highest frequency, resilience, and self-efficacy), and social (positive interactions with the highest frequency, collaboration, and a sense of belonging).

Conclusion: Final-year nursing students, despite having a relatively high level of meaning in life, are still in the phase of searching for meaning. Their sense of meaning impacts personal, social, and professional growth and is influenced by the educational environment, social culture, and economic conditions. The designed conceptual map examines the interaction of individual, experienced, and social codes alongside influencing factors within an open and dynamic system. These findings can serve as a foundation for designing educational programs and targeted to enhance the meaning of life and improv the quality of nursing care.

Keywords: Meaning of life, Process of meaning in life, Nursing students, Conceptual map.

How to cite this article: Ghasemi S, Davoodi H, Heidari H, Ghaffari K. The process of meaning in life among nursing students: presenting a conceptual map. Journal of Nursing Education (JNE).May 2020.p21-35(in Persian) ISSN/ © 2022 The Authors. Published by Iranian Nursing Association. This is an open access article under the CC BY license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

فرایند معنای زندگی در دانشجویان پرستاری: ارائه نقشه مفهومی

سیمیا قاسمی^۱، حسین داودی^{۲*}، حسن حیدری^۳، خلیل غفاری^۴

۱- دانشجوی دکتری مشاوره، گروه مشاوره، واحد خمین، دانشگاه آزاد اسلامی، خمین، ایران. ORCID: ۰۰۰۹-۰۰۰۴-۹۲۸۶-۴۶۶۲

۲- دانشیار، گروه مشاوره، واحد خمین، دانشگاه آزاد اسلامی، خمین، ایران. ORCID: ۰۰۰۰-۰۰۰۲-۴۰۷۱-۴۹۵۸

۳- دانشیار، گروه مشاوره، واحد خمین، دانشگاه آزاد اسلامی، خمین، ایران. ORCID: ۰۰۰۰-۰۰۰۱-۸۹۰۶-۸۸۲۳

۴- دانشیار، گروه مشاوره، واحد خمین، دانشگاه آزاد اسلامی، خمین، ایران. ORCID: ۰۰۰۰-۰۰۰۳-۴۱۴۳-۷۱۷۲

*نویسنده مسئول: حسین داودی، گروه مشاوره، واحد خمین، دانشگاه آزاد اسلامی، خمین، ایران

ایمیل: mohammad.410@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۶/۳

تاریخ بازبینی: ۱۴۰۴/۱/۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱/۱۰

چکیده

مقدمه: معنای زندگی در حرفه پرستاری، یک ارزش اساسی است که دانشجویان پرستاری در طول دوران تحصیل به جستجو و کشف آن می‌پردازند. این معنا از طریق تجربیات شخصی و حرفه‌ای شکل می‌گیرد و نقش کلیدی در بهزیستی روانی و عملکرد حرفه‌ای آنان دارد. و می‌تواند به عنوان یک نقشه مفهومی، راهنمای دانشجویان آینده باشد. این پژوهش با هدف بررسی فرایند معنای زندگی در دانشجویان پرستاری سال آخر دانشگاه آزاد اسلامی واحد زنجان و ارائه یک نقشه مفهومی انجام شده است.

روش کار: پژوهش آمیخته حاضر در سال ۱۴۰۳ با مشارکت ده دانشجوی سال آخر کارشناسی پرستاری (با نمره بالا در مقیاس معنای زندگی Steger) و شش هیئت علمی خبره رشته پرستاری از دانشگاه آزاد اسلامی واحد زنجان انجام شد. داده‌های کمی با پرسشنامه Steger جمع‌آوری و با نرم‌افزار SPSS16 تحلیل شدند. داده‌های کیفی از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته جمع‌آوری و با استفاده از تحلیل محتوای کیفی (مدل مایرینگ) و نرم‌افزار MAXQDA 2020 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها: نتایج کمی نشان داد میانگین نمره معنای زندگی دانشجویان ۴۳/۴۸ از ۷۰ با انحراف معیار ۷/۴۷ بود. یافته‌های کیفی حاکی از تجلی معنای زندگی در سه بعد فردی (مهارت‌های بین فردی با بیشترین فراوانی، هدفمندی، ارزش‌های انسانی-معنوی و خودشناسی)، حرفه‌ای (مسئولیت‌پذیری با بیشترین فراوانی، تاب‌آوری و خودکارآمدی) و اجتماعی (تعاملات مثبت با بیشترین فراوانی، همکاری و احساس تعلق) بود.

نتیجه‌گیری: دانشجویان پرستاری سال آخر، علیرغم سطح نسبتاً بالای معنای زندگی، همچنان در فاز جستجوی معنا هستند. معنای زندگی آن‌ها بر رشد شخصی، اجتماعی و حرفه‌ای تأثیرگذار است و از محیط آموزشی، فرهنگ اجتماعی و شرایط اقتصادی تأثیر می‌پذیرد. نقشه مفهومی طراحی شده، تعامل کدهای فردی، حرفه‌ای و اجتماعی را در کنار عوامل موثر در یک سیستم باز و پویا بررسی می‌کند. این یافته‌ها می‌تواند به عنوان پایه‌ای برای طراحی برنامه‌های آموزشی و مداخلات هدفمند در راستای افزایش معنای زندگی و بهبود کیفیت مراقبت‌های پرستاری مورد استفاده قرار گیرند.

کلیدواژه‌ها: معنای زندگی، فرایند معنای زندگی، دانشجویان پرستاری، نقشه مفهومی.

مقدمه

معنای زندگی پدیده‌ای پیچیده و شگفت‌انگیز است که همواره در قلمرو فلسفه، علوم انسانی و پزشکی جایگاه ویژه‌ای دارد [۱]. بر اساس نظریه‌های روان‌شناسی و فلسفی، معنای زندگی از طریق نقش‌ها و مسئولیت‌های فرد در جامعه شکل می‌گیرد [۲،۳] و به‌عنوان محرکی برای ایجاد انگیزه و رسیدن به هدف عمل می‌کند [۳]. فرانکل معتقد است که معنای زندگی از طریق تعادل بین نیازهای درونی فرد و الزامات اجتماعی ایجاد میشود و به افراد کمک می‌کند تا در مسیرهای حرفه‌ای و شخصی خود پیشرفت کنند [۴]. این موضوع در حرفه‌ی پرستاری، به‌دلیل ماهیت انسانی و ارتباط مستقیم با زندگی و مرگ، جایگاه منحصر به فردی دارد [۱۵]. این ویژگی پرستاری را از یک شغل ساده فراتر برده و به تجربه‌ای معنوی و تحول‌آفرین تبدیل می‌کند که مستقیماً با مراقبت از بیماران مرتبط است [۶]. با این حال، مسیر معنوی و حرفه‌ای دانشجویان پرستاری با ناهمواری‌های متعددی همراه است که نه تنها بر سلامت روان آن‌ها تأثیر می‌گذارد [۳]، بلکه می‌تواند به چالش‌های جهانی در حوزه‌ی مراقبت‌های بهداشتی نیز بینجامد [۲]. این ناهمواری‌ها به‌ویژه در مراحل اولیه‌ی شکل‌گیری هویت حرفه‌ای دانشجویان پرستاری برجسته‌تر است؛ زمانی که آن‌ها با استرس‌های محیط بالینی، فشارهای تحصیلی و نگرانی‌های شغلی آینده مواجه می‌شوند [۷]. این فشارها می‌تواند به فرسودگی شغلی و کاهش کیفیت مراقبت از بیماران منجر شود [۷،۸]. که با چالش‌های موجود در حرفه‌ی پرستاری در دنیای امروز تشدید می‌شود [۵،۷،۸]. بر اساس گزارش‌های سازمان جهانی بهداشت (WHO)، کمبود نیروی کار پرستاری در سطح جهانی به بیش از ۵/۹ میلیون نفر می‌رسد [۹]. در ایران نیز این کمبود حدود ۱۲۰ هزار پرستار است [۱۰]، که تأثیر منفی بر کیفیت مراقبت‌های بهداشتی و افزایش فشار بر پرستاران فعلی دارد [۱۰،۱۱]. علاوه بر این، روند رو به رشد بازنشستگی پرستاران و مهاجرت آن‌ها به کشورهای دیگر، این شرایط را تشدید می‌کند [۱۰]. مسئله‌ی مهم دیگر، افزایش جمعیت سالمند در ایران است. طبق پیش‌بینی‌ها، در سال ۱۴۰۹، جمعیت بالای ۶۵ سال در ایران به حدود ۱۰ درصد خواهد رسید [۱۰،۱۱]. این امر تقاضا برای مراقبت‌های پرستاری را به میزان قابل توجهی افزایش می‌دهد [۹،۱۱]. افزون بر این، یکی از چالش‌های

حسین داودی و همکاران

مهم در حرفه‌ی پرستاری، خطاهای پزشکی است که عمدتاً در شرایط فشار و استرس بالا رخ می‌دهد [۱۲-۱۴]. این عوامل می‌توانند موجب خستگی شغلی [۱۴]، کاهش تعهد حرفه‌ای [۱۵] و کاهش کیفیت مراقبت‌های ارائه‌شده شوند [۱۶]. بنابراین، شناسایی راهکارهایی که به توانمندسازی پرستاران و دانشجویان پرستاری کمک کند، امری ضروری به نظر می‌رسد [۱۶،۱۷]. در چنین شرایطی، معنای زندگی به‌عنوان یک عامل کلیدی می‌تواند نقش مهمی در افزایش تاب‌آوری و تعهد حرفه‌ای دانشجویان پرستاری ایفا کند [۷،۱۵،۱۷،۱۸]. شواهد پژوهشی نشان داده‌اند که معنای زندگی، نقش برجسته‌ای در حفظ و ارتقای سلامت روانی افراد دارد [۱۷، ۱۹-۲۰] و با افزایش توانمندی‌های فردی، کاهش علائم افسردگی و ارتقای رضایت شغلی ارتباط معناداری دارد [۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳]. به‌طور مثال، برخی مطالعات رابطه‌ی مستقیم بین معنای زندگی و کاهش خستگی شغلی در میان پرستاران را تأیید کرده‌اند [۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳]. همچنین، آموزش مهارت‌های مرتبط با شناسایی و تقویت معنای زندگی می‌تواند بر تعهد شغلی و ارزش‌گذاری حرفه‌ای دانشجویان پرستاری تأثیر مثبت بگذارد [۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳].

معنای زندگی یک مفهوم ایستا نیست، بلکه به‌عنوان پدیده‌ای پویا و منحصر به فرد، تحت تأثیر تجربیات فردی، فرهنگی و اجتماعی شکل می‌گیرد [۴]. برای دانشجویان پرستاری، این تجربیات ممکن است شامل تعامل با بیماران، همکاری با همکلاسی‌ها و ارتباط با اساتید باشد [۲۴، ۲۵]. که نقش مهمی در شکل‌گیری معنای زندگی و مسیر حرفه‌ای آن‌ها ایفا می‌کنند [۲۰، ۲۱]. بنابراین، درک و تقویت معنای زندگی در میان دانشجویان پرستاری می‌تواند به‌عنوان یک راهبرد مؤثر عمل کرده و آن‌ها را توانمند سازد تا با اشتیاق و تعهد بیشتری به حرفه‌ی خود بپردازند [۲۰، ۲۱، ۲۲]. با وجود اهمیت معنای زندگی در کاهش چالش‌های حرفه‌ی پرستاری [۱۸، ۲۰-۲۳]، محقق در بررسی پیشینه‌ی پژوهش‌ها به مطالعه‌ای که به طراحی یک نقشه‌ی مفهومی برای تبیین فرایند شکل‌گیری این مفهوم در دانشجویان پرستاری پرداخته باشد، دست نیافت. این خلأ پژوهشی ضرورت ارائه‌ی یک چارچوب مفهومی پویا و چرخه‌ای را آشکار می‌کند که بتواند به درک بهتر این فرایند و بهبود تجربه‌ی تحصیلی و حرفه‌ای دانشجویان پرستاری کمک کند.

این پژوهش با هدف بررسی فرایند معنای زندگی در

روش کار

در این پژوهش، از طرح آمیخته با رویکرد کیفی محور به کمک داده‌های کمی (طرح کیفی جاسازی شده یا Embedded Qualitative Design) استفاده شد. به این صورت که، داده‌های کیفی به‌عنوان محور اصلی و داده‌های کمی به‌عنوان ابزار فرعی برای غنی‌سازی و تأیید یافته‌ها به‌کار گرفته شدند [۲۱]. این پژوهش در سال ۱۴۰۳ با مراحل زیر انجام شد. (جدول ۱)

جدول ۱. مراحل پژوهش آمیخته با رویکرد کیفی محور به کمک داده‌های کمی

مرحله	فعالیت	ابزار/روش	خروجی
۱) کمی	نمونه‌گیری به شیوه سرشماری از کلیه دانشجویان سال آخر کارشناسی پرستاری سال ۱۴۰۳-۱۴۰۴	پرسشنامه معنای زندگی استیگر	داده‌های کمی برای تحلیل آماری فهرست: ۱۴۴ دانشجو
۲) کمی	تحلیل آماری نتایج پرسشنامه	نرم‌افزار SPSS 16	نمره کل و نمره ابعاد معنای زندگی
۳) کمی	انتخاب دانشجویان با نمره بالای معنای زندگی	معیارهای ورود و رتبه‌بندی	فهرست: ۱۸ دانشجوی منتخب
۴) کیفی	مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با دانشجویان منتخب تا مرحله اشباع نظری	پروتکل مصاحبه نیمه‌ساختاریافته و اشباع نظری	داده‌های کیفی معنای زندگی فهرست: ۱۰ دانشجوی منتخب
۵) کیفی	انتخاب اساتید خبره (براساس معیار میلر و همکاران) و مصاحبه نیمه‌ساختاریافته	پروتکل مصاحبه نیمه‌ساختاریافته و اشباع نظری	داده‌های کیفی تأییدی و تکمیلی فهرست: ۶ هیئت‌علمی خبره منتخب
۶) کیفی	تحلیل داده‌ها به روش مایرینگ همزمان با مصاحبه‌ها	نرم‌افزار MAXQDA 20	یافته‌های کیفی سازمان‌دهی شده (کدگذاری باز، محوری و انتخابی)
۷) کیفی	سازمان‌دهی یافته‌ها بر اساس مفهوم معنای زندگی و فرایند معنای زندگی	تحلیل کیفی	کدهای مفهوم معنای زندگی فرایند معنای زندگی و عوامل موثر بر آن
۸) کیفی	گزارش یافته‌های مفهوم معنای زندگی	جدول‌بندی	گزارش ساختارمند همراه مستند از مفهوم معنای زندگی
۹) کیفی	توصیف فرایند شکل‌گیری معنای زندگی	تحلیل کیفی و نمونه‌های عملی	توضیحات تفصیلی و مستند از فرایند معنای زندگی
۱۰	ترسیم نقشه مفهومی فرایند معنای زندگی	فتوشاپ	نقشه مفهومی نشان‌دهنده روابط بین مفاهیم و فرایند شکل‌گیری معنای زندگی

شرکت‌کننده بودند. ابزار پژوهش در بخش کمی، پرسشنامه معنای زندگی Steger شامل ۱۰ سؤال و دو زیرمقیاس «وجود معنا» و «جستجوی معنا» بود. نمره‌دهی با مقیاس لیکرت ۷‌گزینه‌ای انجام شد و دامنه نمرات هر زیرمقیاس بین ۵ تا ۳۵ قرار داشت. نمرات ۲۵ تا ۳۵ نشان‌دهنده سطح بالا، ۱۵ تا ۲۴ سطح متوسط و کمتر از ۱۵ سطح پایین بودند. نمره کل نیز از مجموع دو زیرمقیاس محاسبه شد [۲۲]. روایی پرسشنامه در ایران توسط صدری و همکاران تأیید شد و پایایی آن با ضریب آلفای کرونباخ بین ۰/۸۲ تا ۰/۸۷ گزارش شد [۲۳]. داده‌ها با استفاده از آمار توصیفی و نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۶ تحلیل شدند. مدت پاسخگویی به پرسشنامه بین ۱۰ تا ۱۵ دقیقه بود.

دانشجویان پرستاری سال آخر دانشگاه آزاد اسلامی واحد زنجان و ارائه‌ی یک نقشه‌ی مفهومی انجام شد. امید است این نقشه‌ی مفهومی به‌عنوان ابزاری نوآورانه، ارتباط بین معنای زندگی و عملکرد دانشجویان پرستاری را روشن کند و در طراحی برنامه‌های آموزشی و حمایتی برای آن‌ها مورد استفاده قرار گیرد. این نقشه می‌تواند به‌ویژه در مواجهه با چالش‌های آینده‌ی حرفه‌ی پرستاری، نقش کلیدی ایفا کند.

جامعه آماری بخش کمی شامل کلیه دانشجویان سال آخر کارشناسی پرستاری دانشگاه آزاد اسلامی واحد زنجان در سال ۱۴۰۳-۱۴۰۴ بود. با توجه به متناهی (محدود، در دسترس و قابل شمارش) بودن جامعه (۱۴۴ نفر)، از روش سرشماری استفاده شد. معیارهای ورود به مطالعه عبارت بودند از: دانشجوی سال آخر کارشناسی پرستاری در سال ۱۴۰۳-۱۴۰۴، ارائه رضایت‌نامه آگاهانه، عدم ابتلا به اختلالات روانی تشخیص‌داده‌شده، تمایل به ادامه تحصیل و اشتغال در حرفه پرستاری، و توانایی برقراری ارتباط مؤثر با پژوهشگر. معیارهای خروج شامل عدم تمایل به ادامه همکاری، تشخیص اختلالات روانی طی پژوهش، عدم برقراری ارتباط مؤثر، ترک تحصیل یا تغییر رشته، و عدم دسترسی به

مانند این مطرح شد: توجه به معنای زندگی در آموزش پرستاری چگونه می‌تواند کیفیت مراقبت‌ها را ارتقا دهد؟ داشتن معنای زندگی چه تأثیری بر عملکرد دانشجویان پرستاری دارد؟ بر اساس تجربه شما، دانشجویان در مواجهه با چالش‌هایی مانند درد و رنج بیماران، معنای زندگی خود را چگونه بازتعریف می‌کنند؟

فرایند نمونه‌گیری طی شش ماه انجام شد و تحلیل داده‌ها به‌موازات جمع‌آوری، با استفاده از روش تحلیل محتوای استقرایی مایرینگ در نرم‌افزار MAXQDA 2020 صورت گرفت. هدف از این رویکرد، تحلیل و تفسیر معنای زندگی دانشجویان کارشناسی پرستاری و شناسایی فرایند معنای زندگی از زمان ورود تا سال آخر تحصیل بود. برای نمایش نظام‌مند روابط بین مفاهیم، از نقشه مفهومی به‌عنوان ابزاری قدرتمند استفاده شد. رویکرد مایرینگ به‌دلیل ترکیبی بودن، امکان به‌کارگیری همزمان روش‌های کمی (مانند بررسی فراوانی و دسته‌بندی) و کیفی (مانند تفسیر معانی و مفاهیم) را فراهم می‌کند. این رویکرد به‌ویژه برای مطالعه موضوعاتی مانند معنای زندگی که ذاتاً منحصر به فرد و فرایندی هستند، بسیار کاربردی است و امکان شناسایی و برجسته‌سازی کدهایی که شرکت‌کنندگان بیشترین اشاره یا اهمیت را به آن‌ها داده‌اند را فراهم می‌کند [۲۵]. در فرایند تحلیل استقرایی، واحدهای تحلیل شامل کلمات، جملات یا پاراگراف‌های مرتبط با موضوع انتخاب شدند. سپس، داده‌های خام به‌گونه‌ای خلاصه‌سازی (Summa-rizing) گردید که اطلاعات کلیدی حفظ شوند. در ادامه، مفاهیم مشابه بر اساس شباهت‌ها و تفاوت‌ها در دسته‌های مفهومی Category Development گروه‌بندی و سپس پالایش، ادغام یا تفکیک (Reduction and Revision) گردیدند تا چارچوبی معنادار شکل گیرد [۲۶]. در نهایت، یافته‌ها بر اساس سطوح مختلف تحلیل شامل کدهای باز (کوچک‌ترین بخش متنی)، کدهای محوری (بزرگ‌ترین بخش متنی) و کدهای انتخابی (بخش‌های مرتبط با دسته‌بندی‌ها) سازمان‌دهی شدند [۲۵]. به‌منظور افزایش شفافیت در درک ساختار محتوا، کاهش سوگیری تفسیری از طریق ارائه چارچوبی عینی و تسهیل سنتز معنای زندگی و فرایند آن در یک نمای کلی، نقشه مفهومی به روش Novak و Cañas طی مراحل زیر ترسیم شد [۲۶]. (جدول ۲)

جامعه آماری بخش کیفی به این صورت انتخاب شد: از میان دانشجویانی که در پرسشنامه معنای زندگی Steger بالاترین نمرات را کسب کرده بودند، ۱۸ نفر انتخاب شدند. با در نظر گرفتن تنوع در سن، جنسیت، وضعیت تأهل و بومی‌بودن، مشارکت‌کنندگان برای مصاحبه تعیین شدند. مصاحبه‌ها با ۸ نفر به اشباع نظری رسید (عدم ظهور اطلاعات یا مفاهیم جدید و تکراری شدن داده‌ها). و برای اطمینان بیشتر، با ۲ نفر دیگر نیز مصاحبه انجام شد. در نهایت، ۱۰ دانشجو به‌عنوان مشارکت‌کننده نهایی انتخاب شدند. انتخاب اعضای هیئت علمی خبره به‌عنوان منبع داده‌های تکمیلی بر اساس معیارهای میلر شامل کلیدی بودن (حداقل پنج سال تجربه)، سرشناسی علمی (نظر دانشجویان و موقعیت هیئت علمی)، دانش نظری در حوزه معنای زندگی، تنوع تخصصی (سابقه انجام کار پرستاری، مربی‌گری بالینی و تدریس تئوری) و انگیزه مشارکت انجام شد. هیئت علمی خبره به‌دلیل تجربه طولانی‌مدت در حوزه پرستاری، دارای دیدگاه‌هایی با تنوع زمانی و مکانی هستند که به کاهش محدودیت‌های مرتبط با خودگزارش‌دهی دانشجویان و وابستگی به زمان و مکان خاص کمک کرده است. بر این اساس، مصاحبه‌ها با شش عضو هیئت علمی خبره به‌منظور تکمیل و اعتبارسنجی یافته‌های استخراج‌شده از داده‌های دانشجویان انجام شد که شامل بررسی اعتبار و قابلیت انتقال یافته‌ها بود. این رویکرد به اطمینان از جنبه‌های مختلف پدیده مورد مطالعه، افزایش عمق و غنای داده‌ها و کاهش سوگیری‌های احتمالی کمک کرد [۲۴].

داده‌های کیفی از طریق مصاحبه‌های چهره‌به‌چهره و نیمه‌ساختاریافته همراه با یادداشت‌برداری در محل توسط پژوهشگر جمع‌آوری شدند. زمان و مکان مصاحبه‌ها بر اساس ترجیحات شرکت‌کنندگان تعیین شد و مدت هر جلسه بین ۴۵ تا ۶۰ دقیقه بود. سؤالات مصاحبه بر اساس اهداف پژوهش و روند مصاحبه‌ها توسط تیم تحقیق طراحی شدند. برای دانشجویان، سؤالاتی مانند موارد زیر مطرح شد: معنای زندگی در حرفه پرستاری برای آن‌ها چیست؟ چگونه در مواجهه با چالش‌هایی مانند درد و رنج بیماران، معنای زندگی خود را بازتعریف می‌کنند؟ و محیط بیمارستان و تجربیات بالینی چه تأثیری بر درک آن‌ها از معنای زندگی دارد؟ برای اعضا هیئت علمی خبره نیز سؤالاتی

جدول ۲. مراحل ترسیم نقشه مفهومی به روش Cañas و Novak

مرحله	شرح اجرا در پژوهش حاضر
۱. تعیین حوزه موضوعی	تعریف معنای زندگی دانشجویان پرستاری شامل: جستجو، بازتعریف و حضور معنا
۲. شناسایی مفاهیم کلیدی	استخراج ویژگی‌های دانشجویان، کدهای مصاحبه‌ها و عوامل محیطی مؤثر
۳. مرتب‌سازی سلسله‌مراتبی	سازماندهی مفاهیم از کلی (مفهوم معنای زندگی) به جزئی (عوامل درون‌فردی و محیطی)
۴. ترسیم ارتباطات	اتصال مفاهیم با فلش‌های یک‌سویه/دوسویه
۵. افزودن مثال عینی	ترسیم رویکرد عملی از تجربیات دانشجویان از شناسایی مشکلات تا ارزیابی نتایج
۶. بازبینی نهایی	بررسی نقشه توسط دانشجویان سال آخر و ۶ هیئت علمی خبره

ملاحظات اخلاقی این پژوهش توسط کمیته اخلاق دانشگاه آزاد اسلامی واحد زنجان با کد IR.IAU.Z.REC.1403.107 تأیید شد. پس از اخذ مجوز از کمیته اخلاق و هماهنگی با مسئولان، پژوهشگر اطلاعات و اهداف پژوهش را به شرکت‌کنندگان ارائه داد. قبل از نمونه‌گیری کمی و کیفی، رضایت‌نامه کتبی از تمام مشارکت‌کنندگان دریافت شد و بر محرمانه‌بودن اطلاعات تأکید گردید. به شرکت‌کنندگان اطمینان داده شد که می‌توانند در هر مرحله از تحقیق انصراف دهند و در صورت انصراف، داده‌های آن‌ها در تفسیر نتایج استفاده نخواهد شد. برای حفظ حریم خصوصی، از کدهای عددی به جای نام‌ها استفاده شد و یادداشتهای اصلی مصاحبه‌ها در محلی امن نگهداری گردیدند. همچنین، اجازه یادداشت‌برداری در مصاحبه‌ها اخذ شد.

یافته‌ها

ویژگی‌های جمعیت‌شناختی این دانشجویان شامل دامنه سنی ۲۱ تا ۲۹ سال، وضعیت بومی (۴ نفر بومی و ۶ نفر غیربومی)، جنسیت (۵ زن و ۵ مرد) و وضعیت تأهل (۲ نفر متأهل و ۸ نفر مجرد) بود. همچنین، ۶ هیئت‌علمی خبره با سابقه کاری ۸ تا ۳۰ سال، میانگین سنی ۳۹ تا ۶۰ سال، وضعیت تأهل (۲ نفر مجرد و ۴ نفر متأهل) و جنسیت (۶ خانم) در این مطالعه مشارکت داشتند.

بخش کمی

نتایج بخش کمی نشان داد که میانگین نمره کلی معنای زندگی در بین ۱۴۴ دانشجوی پرستاری، ۴۸/۴۳ از ۷۰ است که بیانگر سطح متوسط تا نسبتاً بالای معنای زندگی با پراکندگی نسبتاً زیاد در این گروه می‌باشد. میانگین نمره زیرمقیاس‌های حضور معنا ۲۱/۲۵ از ۳۵ و جستجوی معنا ۲۷/۱۸ از ۳۵ بود. (جدول ۳)

در بخش کیفی جهت صحت استحکام داده‌ها و ارزیابی نقشه مفهومی موارد زیر بررسی شدند: برای افزایش اعتبار پژوهش (Credibility)، مطالب مطرح‌شده در پایان هر جلسه با شرکت‌کنندگان بازبینی و مورد تأیید قرار گرفت. در صورت نیاز، برخی از مصاحبه‌ها مجدداً انجام شدند. مقبولیت داده‌ها (Acceptability) از طریق تأیید مصاحبه‌شوندگان و انجام بررسی‌های تکمیلی بهبود یافت. اعتبارپذیری (Con-firmability) نیز با مستندسازی دقیق مراحل پژوهش و دریافت بازخورد از سایر پژوهشگران تحقق یافت. قابلیت انتقال (Transferability) پژوهش از طریق ارائه توصیف جامع از بستر پژوهش و مشخصات مشارکت‌کنندگان تأمین شد. علاوه بر این، قابلیت وابستگی (Dependability) با بازبینی مستمر فرایندهای جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها تقویت شد. پایایی (Reliability) نیز از طریق کدگذاری مداوم و ارزیابی مجدد نتایج ارتقا یافت [۲۷]. برای محاسبه پایایی کدها، متن‌های مصاحبه توسط نویسنده مسئول و یک هیئت‌علمی صاحب‌نظر از تیم تحقیق به‌صورت مستقل کدگذاری شدند. با استفاده از فرمول هولستی (Holsti's)، ضریب پایایی ۸/۶۲ درصد به‌دست آمد. مقدار PAO (Per-centage of Agreement Observation) درصد توافق مشاهده‌شده، بین صفر (عدم توافق) و یک (توافق کامل) قرار دارد و بر اساس معیارهای پذیرفته‌شده، اگر این مقدار از ۷/۷۰ بیشتر باشد، توافق مطلوب در نظر گرفته می‌شود [۲۵]. برای سنجش روایی محتوایی، کدها و نقشه مفهومی مجدداً در اختیار شرکت‌کنندگان قرار گرفتند. نمرات در بازه ۰ تا ۱۰ ارزیابی شد و کدهایی با میانگین نمره کمتر از ۵ حذف یا بازنگری شدند. میانگین کمترین نمره کدها ۷/۴ بود که نشان‌دهنده تأیید قابل قبول کدها از سوی مصاحبه‌شوندگان است. [۲۷].

جدول ۳: میانگین و انحراف معیار نمرات معنای زندگی دانشجویان کارشناسی پرستاری
سال آخر دانشگاه آزاد اسلامی واحد زنجان (۱۴۰۳)

میانگین	خطای میانگین	میان	مد	انحراف معیار	واریانس	محدوده	حداقل	حداکثر
۲۱/۲۵	۰/۳۱۸	۲۲/۰۰	۲۴/۰۰	۳/۸۲	۱۴/۵۷	۱۹/۰۰	۱۰/۰۰	۲۹/۰۰
۲۷/۱۸	۰/۴۶۰	۲۸/۰۰	۳۱/۰۰	۵/۵۲	۳۰/۵۱	۳۹/۰۰	۵/۰۰	۳۴/۰۰
۴۸/۴۳	۰/۶۲۲	۵۰/۰۰	۵۳/۰۰	۷/۴۷	۵۵/۷۸	۴۵/۰۰	۱۷/۰۰	۶۲/۰۰

همچنین میانگین مجموع نمرات دو زیرمقیاس «حضور معنا» و «جستجوی معنا» برای ۱۰ دانشجوی منتخب با بالاترین نمرات، ۳۱/۶۰ بود.

بخش کیفی

مرحله اول: مفهوم معنای زندگی

تحلیل مصاحبه‌ها منجر به استخراج سه بعد اصلی (فردی، حرفه‌ای و اجتماعی) و ۱۰ کد مرتبط با معنای زندگی شد که در ادامه به تفصیل بررسی می‌شوند. (جدول ۴)

جدول ۴: کدهای معنای زندگی در دانشجویان پرستاری و اساتید خبره

کد انتخابی	کد محوری	نمونه کدباز و مصاحبه
فردی	مهارت‌های بین فردی	کدباز: حمایت از خانواده، روابط ارزشمند، مدیریت روابط انسانی، عشق، اعتماد و احترام متقابل، ارتباط دوستانه. دانشجوی (خانم) [۴]: «داشتن کسی که بتوانم با او حرف بزنم و احساساتم را در میان بگذارم، به زندگی‌ام معنا می‌دهد.» هیئت علمی (استادیار) [۲]: «برقراری ارتباطات معنادار بین دانشجویان، به آنها کمک می‌کند تا احساس رضایت و معنا در زندگی بکنند.»
	هدفمندی	کدباز: لذت، شغل مناسب، زندگی با کیفیت، سلامتی، رفاه، آرامش، قدرت، پیشرفت، مرگ خوب، ماندگار شدن، مفید بودن. دانشجوی (خانم) [۳]: «وقتی بیماران با لبخند مرخص می‌شوند، احساس می‌کنم کارم ارزش دارد.» هیئت علمی (استادیار) [۱]: «هدفمندی و موفقیت دانشجویان، نقش بسیار مهمی در شکل‌گیری معنای زندگی آنها دارد.»
	پایبندی به ارزش‌های انسانی و معنوی	کدباز: انجام وظیفه، شرافت، صداقت، خویشتن‌داری، بخشش، ایمان، معنای غایی، خداآوری، رسالت، درک ارزش‌های روحی. دانشجوی (آقا) [۱]: «با فهمیدن قدر سلامتی در دوره دانشجویی به خدا نزدیک‌تر شدم.» هیئت علمی (مربی) [۳]: «معنای زندگی دانشجویان پایبند به ارزش‌ها چون بالاست، احساس آرامش بیشتری دارند.»
	خودشناسی	کدباز: بینش، پی بردن به فلسفه زندگی، پذیرش رنج، پذیرش مرگ، تغییر نگرش مثبت، پی بردن به توانایی‌ها و ضعف خود. دانشجوی (خانم) [۱]: «استقلال دوران دانشجویی باعث شد به توانمندی‌های خود پی ببرم.» هیئت علمی (مربی) [۵]: «جستجو معنای زندگی در طول تحصیل به دانشجویان کمک می‌کند تا نقاط ضعف و قوت خود را بهتر بشناسند.»
توسعه فردی	مسئولیت‌پذیری	کدباز: تعهد به کیفیت کار، پاسخگویی در قبال تصمیم‌ها و اقدامات، رعایت اخلاق حرفه‌ای، رعایت قوانین و مقررات، تعهد به خدمت‌رسانی مؤثر. دانشجوی (آقا) [۱۰]: «حس مسئولیت به من انگیزه می‌دهد تا بهترین عملکرد را داشته باشم.» هیئت علمی (مربی) [۴]: «من شاهد رشد و افزایش احساس مسئولیت دانشجویانی هستم که معنای زندگی روشن‌تری دارند.»
	تاب‌آوری	کدباز: سازگاری، حفظ نگرش مثبت، مدیریت استرس، یادگیری از شکست‌ها، تمرکز بر نقاط قوت، تقویت مهارت‌های حل مسئله، پذیرش عدم قطعیت. دانشجوی (آقا) [۵]: «چالش‌های کارآموزی به من یاد داد مقاومت کنم.» هیئت علمی (استادیار) [۲]: «تاب‌آوری دانشجویان آینده‌ی روشنی برایشان رقم می‌زند.»
	خودکارآمدی	کدباز: تعیین اهداف واقع‌بینانه، یادگیری مداوم، دریافت بازخورد سازنده، مدیریت زمان، استفاده از الگوهای نقش، تمرین ذهنی و تصویرسازی موفقیت، پذیرش چالش‌ها. دانشجوی (خانم) [۱]: «با الگوبرداری از اساتید، خودکارآمدی شدم و اعتماد به نفس پیدا کردم.» هیئت علمی (مربی) [۶]: «خودکارآمدی دانشجویان نشان‌دهنده مسیر درست آنهاست.»

دانشجویانی که این احساس تعلق را داشتند، زندگی خود را معنادارتر تجربه می‌کردند.

دانشجو (آقا) [۵]: «وقتی احساس می‌کنم بخشی از جامعه هستم و می‌توانم به دیگران کمک کنم، زندگی‌ام پر از معنا می‌شود. این حس تعلق به من انگیزه می‌دهد.»

مرحله دوم: فرایند معنای زندگی - نقشه مفهومی
در مرحله دوم بخش کیفی، خروجی تحلیل محتوا فرایند معنای زندگی در دانشجویان پرستاری از زمان ورود به دانشگاه تا سال آخر بود. این فرایند به صورت پویا و چندبعدی شکل می‌گیرد و در تعامل بین ابعاد فردی، حرفه‌ای و اجتماعی قرار دارد. عوامل محیطی مانند محیط آموزشی، سیاست‌ها، فرهنگ و شرایط اقتصادی-اجتماعی، هم بر این فرایند تأثیر می‌گذارند و هم تحت تأثیر آن قرار می‌گیرند. مشارکت‌کنندگان بیان کردند که مدیریت مناسب محیط آموزشی و توجه به ابعاد فرهنگی و اقتصادی می‌تواند به توانمندسازی فردی و ارتقای معنوی دانشجویان کمک کند و رابطه‌ای بازخوردی بین عوامل محیطی و درک شخصی از معنای زندگی ایجاد نماید. به عنوان مثال، دانشجویان اشاره کردند که سیاست‌های آموزشی و محیط عملی، آن‌ها را به کشف توانایی‌هایشان سوق داده است، در حالی که اساتید عنوان کردند دانشجویان فعال و هدفمند، نوع تدریس و سیاست‌های آموزشی را تحت تأثیر قرار می‌دهند. برای روشن‌تر شدن این فرایند، در ادامه، تصویری از مسیر طی شده بر اساس نقل‌قول‌های مشارکت‌کنندگان به همراه نمونه‌هایی از این نقل‌قول‌ها ارائه شده است (تصویر ۱).

مورد تأکید قرار گرفت.

دانشجو (آقا) [۸]: «وقتی به خودم باور دارم، احساس می‌کنم زندگی‌ام هدفمندتره. این اعتماد به نفس به من کمک می‌کند تا بهتر عمل کنم.»

۳. بعد اجتماعی: این بعد نقش تعاملات انسانی و احساس تعلق به جامعه را در شکل‌گیری معنا و هدف زندگی دانشجویان پررنگ می‌کند. مشارکت‌کنندگان تأثیر همکلاسی‌ها، استادان و بیماران را در شکل‌گیری معنای زندگی مفید دانستند. کدهای این بعد عبارتند از:
الف) تعامل‌های اجتماعی مثبت: این کد به عنوان عاملی با بالاترین فراوانی در داده‌ها شناسایی شد. دانشجویان بیان کردند که تعاملات اجتماعی مثبت با دوستان، خانواده و همکلاسی‌ها، نقش مهمی در ایجاد احساس معنا در زندگی آن‌ها دارد.

هیئت‌علمی (مربی) [۳]: «دانشجویانی که روابط اجتماعی قوی‌تری دارند، نه تنها در محیط تحصیلی موفق‌ترند، بلکه زندگی‌شان را هم معنادارتر می‌بینند.»

ب) افزایش روحیه همکاری: این کد نشان‌دهنده تقویت روحیه همکاری در میان دانشجویان است. دانشجویانی که در فعالیت‌های گروهی شرکت می‌کردند یا با دیگران همکاری داشتند، زندگی خود را معنادارتر تجربه می‌کردند.

دانشجو (آقا) [۲]: «وقتی روحیه همکاری در گروه ما بالاست، احساس می‌کنم که می‌توانیم بهترین نتایج را به دست آوریم.»

ج) احساس تعلق به جامعه: این کد نشان‌دهنده احساس تعلق دانشجویان به جامعه محلی یا بزرگ‌تر است.

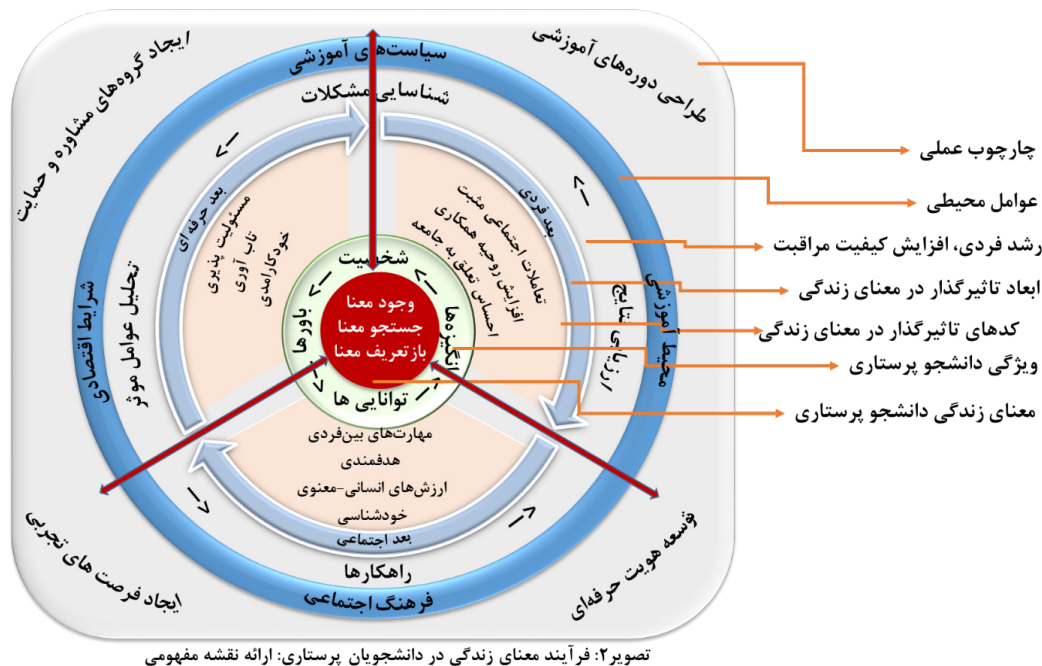
تصویر ۱: فرایند تحول معنای زندگی در دانشجویان پرستاری: رویکرد عملی

سپس این آرامش را برای کمک به بیمارانم استفاده کردم «بعد حرفه‌ای» (تأثیر بازخوردی). این فرایند به من آموخت که چگونه با تکیه بر ارزش‌های معنوی «معنای زندگی»، آرامش خود را حفظ کنم. «هیئت‌علمی خبره (استادیار) [۱]: «در محیط آموزشی، مواجهه

دانشجو (آقا) [۱۰]: «پس از مواجهه با مرگ یک بیمار در کارآموزی «بعد اجتماعی»، احساس ناامیدی کردم (شناسایی مشکل). متوجه شدم کمبود ارزش‌های معنوی عامل این احساس است (تحلیل عوامل مؤثر). با تقویت ارتباطم با خدا «بعد فردی»، آرامش یافتم (راهکارها و ارزیابی نتایج).

از ارزش‌های حرفه‌ای من تبدیل شد «معنای زندگی» و آن را به همکاران و دانشجویان منتقل کردم و اکنون تاثیر بازخوردی معنای زندگی را در عملکرد دانشجویانم می بینم. « پس از استخراج کدهای کیفی و ترکیب آن با داده‌های کمی، نقشه مفهومی معنای زندگی در دانشجویان پرستاری طراحی شد (تصویر ۲).

با بیماران دارای شرایط اقتصادی ضعیف «بعد اجتماعی»، احساس ناتوانی در من ایجاد کرد (شناسایی مشکل). این شرایط خارج از کنترل من بود «بعد فردی» (تحلیل عوامل مؤثر). اما احساس مسئولیت «بعد حرفه‌ای»، من را به سمت صرفه‌جویی در منابع و بهبود کارایی خدمات پرستاری سوق داد (راهکارها و ارزیابی نتایج). این تجربه به بخشی

کاهش کیفیت زندگی که ممکن است با علائم روانی مانند افسردگی همراه باشد) است.

بحث

نتایج نشان می‌دهد دانشجویان کارشناسی پرستاری سال آخر، علیرغم سطح بالای معنای زندگی، همچنان در فاز جستجوی معنا قرار دارند. این یافته با مطالعات مهدی‌نور و همکاران [۲۸] در سال ۱۴۰۰ و Arslan و Yıldırım [۲۹] در سال ۲۰۲۱، Steger و همکاران [۱] در سال ۲۰۲۱ گویای این است که محیط‌های پرتنش بالینی می‌توانند حتی در افراد با معنای زندگی تثبیت‌شده، نیاز به بازتعریف معنا را تحریک کنند. این دیدگاه یادآور نظریه فرانکل [۴] درباره ماهیت پویای معنا در مواجهه با بحران‌ها است. تفاوت معنادار بین نمرات زیرمقیاس‌ها این فرضیه را تقویت می‌کند که این وضعیت نه یک گذار ساده، بلکه بازتابی از تعامل دائمی بین معنای تثبیت‌شده و نیاز به بازنگری آن در محیط‌های پراسترس

طبق نقشه مفهومی فرایند معنای زندگی در دانشجویان پرستاری با جستجوی معنا در مواجهه با چالش‌های محیط آموزشی و بالینی (مانند درد و رنج بیماران) و به دنبال یافتن هدف و ارزش‌های شخصی آغاز می‌شود. سپس، در مسیر حل این چالش‌ها، با توجه به ویژگی‌های دانشجویان در سه بعد فردی، اجتماعی و حرفه‌ای، و همچنین عوامل محیطی مانند سیاست‌های آموزشی، فرهنگ و شرایط اقتصادی-اجتماعی قرار می‌گیرد. نتایج این تجربیات به‌صورت بازخوردی، معنای زندگی را بازتعریف کرده و دانشجویان را به مسیر جدیدی هدایت می‌کند که در آن رابطه‌ای دوطرفه بین درک شخصی از معنا و تأثیر بر محیط وجود دارد. به طور خلاصه دانشجویان از زمان ورود به رشته تا پایان تحصیل، فرایندی پویا و چندمرحله‌ای را در یک سیستم باز تجربه می‌کنند. این فرایند به‌صورت چرخشی ادامه می‌یابد و خروجی آن، انسجام (شامل رشد فردی و افزایش کیفیت مراقبت) یا فروپاشی معنای زندگی (احساس بی‌معنایی و

بالینی است [۱۴،۳۰].

نتایج تحلیل مصاحبه‌ها در این پژوهش از پشته‌های نظری مستحکمی در روان‌شناسی و فلسفه برخوردار است. به طور مثال مهارت‌های بین‌فردی و تعاملات اجتماعی که دانشجویان پرستاری بر آن تأکید داشتند، تصویری زنده از نظریه آدلر [۳۱] ارائه می‌دهد که رفتار انسان را در بستر روابط اجتماعی معنا می‌کند. وقتی دانشجویان از هدفمندی سخن می‌گویند، در واقع اصول Locke و Latham [۳۲] را در محیط بالینی زنده نگه می‌دارند. عمق نگاه آنان به خودشناسی نیز، پژواکی از تفکر سقراط و ارسطو [۳۳] است که خودآگاهی را سنگ بنای رشد می‌دانستند. این اشتراک نظر بین تجربیات دانشجویان و چارچوب‌های نظری موجود، الگویی یکپارچه از عوامل معنابخش در حرفه پرستاری ارائه می‌دهد همچنین کد «ارزش‌های انسانی-معنوی» در این پژوهش، مؤید نظریه شوارتز [۳۴] درباره ارزش‌های جهانی است. همان‌گونه که تامسون [۳۵] چهار مؤلفه هدفمندی، ارزش ذاتی، درک معنا و ارتباطات را شناسایی کرده، پاسخ‌های دانشجویان پرستاری نیز بر این ابعاد تأکید داشت. این الگو در آثار دورانت [۳۶] نیز دیده می‌شود که ارزش‌ها و مسئولیت‌پذیری را به عنوان محورهای معنابخش معرفی کرده است. چنین همگرایی میان یافته‌های تجربی و چارچوب‌های نظری پیشین، جایگاه معنای زندگی را به عنوان بخشی جدایی‌ناپذیر از مطالعات در پرستاری به عنوان حرفه‌ای انسانی تثبیت می‌کند.

برای نقد یافته‌های این پژوهش در مقایسه با سایر مطالعات، باید به ماهیت منحصر به فرد مفهوم معنای زندگی اشاره کرد [۴]. این ویژگی باعث شده است که یافته‌های این پژوهش به‌طور مستقیم در سایر پژوهش‌ها رد نشوند. علاوه بر این، با توجه به عدم یافتن پژوهش کیفی مشابه در این حوزه، مقایسه نتایج حاضر با مطالعات کمی یا پژوهش‌های دارای متغیرهای واسطه‌ای، به دلیل تفاوت‌های اساسی در روش‌شناسی، دشوار و چالش‌برانگیز است. این محدودیت‌ها، محقق را به استفاده از ترکیب چارچوب‌های نظری موجود و شواهد تجربی سوق داده است تا به تحلیل ارتباط بین ابعاد مختلف معنای زندگی، به شرح زیر، بپردازد.

کد مهارت‌های بین‌فردی در بُعد فردی با بیشترین فراوانی به عنوان عامل مؤثر در شکل‌گیری معنای زندگی مشخص گردید. این یافته وقتی در کنار کارهای Steger و

همکاران [۱] در سال (۲۰۲۱) و Abudu-Birresborn [۳۷] در سال ۲۰۲۰ و Watson و همکاران [۳۸] در سال ۲۰۱۹ قرار می‌گیرد، تصویری روشن از اهمیت ارتباطات انسانی در حرفه پرستاری ترسیم می‌کند. فرانکل [۴] و کری [۳۹] در آثار خود پیش‌بینی کرده بودند که کیفیت روابط بین‌فردی می‌تواند به عنوان کاتالیزوری برای معنایابی عمل کند. این پژوهش با تأیید این دیدگاه‌ها در بافت بالینی، بر ضرورت توجه به مهارت‌های ارتباطی در پرستاری تأکید می‌کند. در بُعد فردی، یافته‌های پژوهش نشان‌دهنده اهمیت سه مؤلفه کلیدی است: هدفمندی، پایداری به ارزش‌های انسانی-معنوی و خودشناسی. این مفاهیم ریشه در مبانی روان‌شناسی و فلسفی دارند. ایلین کاپلستون [۴۰] در کتاب خود این عوامل را به عنوان ارکان اساسی شکل‌گیری معنای زندگی برمی‌شمارد. شواهد تجربی نیز از این دیدگاه حمایت می‌کنند. برای مثال، پژوهش علی‌زاده و همکاران [۴۱] در سال ۱۴۰۰ و مطالعه Watson و همکاران [۳۸] در سال ۲۰۱۹ نشان داده‌اند که این ویژگی‌ها تأثیر قابل توجهی بر افزایش رضایت از زندگی و ایجاد حس هدفمندی در پرستاران دارد.

در بُعد حرفه‌ای، مسئولیت‌پذیری با بیشترین فراوانی به عنوان مهم‌ترین عامل معنابخش شناسایی شد. پس از آن، تاب‌آوری و خودکارآمدی در جایگاه‌های بعدی قرار گرفتند. این سلسله‌مراتب با یافته‌های مطالعات Arslan و Yildirim [۲۹] در سال ۲۰۲۱، Chen و همکاران [۸] در سال ۲۰۲۱، Littman-Ovadia & Niemiec [۴۲] در سال ۲۰۱۶، و Routledge و همکاران [۴۳] در سال ۲۰۱۶، نشان‌دهنده اهمیت بالای این عوامل است. همان‌طور که فرانکل [۴] در نظریه خود بیان کرده است، معنا به پذیرش مسئولیت وابسته است. این بینش در محیط‌های پرستاری امروزی به‌وضوح تجسم یافته است. این یافته‌ها با هم نشان می‌دهند که احساس مسئولیت حرفه‌ای می‌تواند به عنوان پلی بین حرفه پرستاری و معنای زندگی عمل کند [۱۴]. کد خودکارآمدی که منطبق بر نظریه بندورا [۴۴] شکل گرفته است، به عنوان عاملی تأثیرگذار در ارتقای عملکرد دانشجویان مانند یافته‌های Abudu-Birresborn [۴۵] در سال ۲۰۲۰ و Whatley Akers [۴۶] شناسایی شد. همچنین یافته‌ها نشان می‌دهد تاب‌آوری و به دنبال آن باور دانشجویان به توانایی‌هایشان، سکوی پرتابی برای مواجهه با چالش‌های بالینی است. در موازات این یافته،

فرآیند شکل‌گیری تاب‌آوری در محیط بالینی، الگویی پویا را آشکار می‌سازد که کامپفر [۴۷] آن را محصول تعامل سه‌گانه فرد-محیط-فرآیند می‌داند. این چارچوب تحلیلی توسط پژوهش‌های متعددی از جمله مطالعات Arslan و Yildirim [۲۹] در سال ۲۰۲۱، و Chen و همکاران [۸] در سال ۲۰۲۱ و با تحقیقات Kangasniemi و همکاران [۴۸] در سال ۲۰۲۲ و رشیدی و همکاران [۱۳] در سال ۲۰۲۱ تقویت شده است که همگی بر نقش محوری مسئولیت‌پذیری در رشد همزمان خودکارآمدی و تاب‌آوری تأکید دارند.

در بُعد اجتماعی، تعاملات مثبت نقش محوری در ایجاد معنا برای دانشجویان پرستاری دارد. این یافته، هسته مرکزی نظریه آدلر [۳۱] درباره علاقه اجتماعی را تأیید می‌کند که روابط انسانی را بستر اصلی معنابخشی می‌داند. شواهد تجربی از جمله مطالعات بیشیوه مقدم و همکاران [۴۹] در سال ۱۳۹۵، Smith A و همکاران [۵۰] در سال ۲۰۲۱، و Smith JA و همکاران [۵۱] در سال ۲۰۲۲ نشان می‌دهد که کیفیت ارتباطات اجتماعی بر درک فرد از معنای زندگی و عملکرد حرفه‌ای تأثیر مستقیم دارد. نکته قابل توجه، تأثیر چندلایه این تعاملات است؛ به‌گونه‌ای که پژوهش‌های Arslan و Yildirim [۲۹] در سال ۲۰۲۱ و Routledge و همکاران [۴۳] در سال ۲۰۱۶ به وضوح نشان داده‌اند که از یک سو، احساس تعلق ناشی از روابط مثبت، بهزیستی روانی را تقویت می‌کند و از سوی دیگر Chen و همکاران [۸] در سال ۲۰۲۱ و Littman-Ovadia و Niemiec [۴۲] در سال ۲۰۱۶ اشاره کرده‌اند این تعاملات به ارتقای تاب‌آوری و تعهد حرفه‌ای منجر می‌شوند. این یافته‌ها در کنار هم تصویری جامع از نقش گروهای اجتماعی علوم پزشکی در شکل‌دهی به تجربه پرستاری ارائه می‌دهند.

همان‌طور که در ابعاد فردی، حرفه‌ای و اجتماعی مشاهده شد، عوامل مختلفی در شکل‌گیری معنای زندگی دانشجویان پرستاری نقش ایفا می‌کنند. این فرایند نه تنها به این ابعاد محدود نمی‌شود، بلکه محصول تعامل پیچیده‌ای از عوامل ساختاری به شرح زیر است. محیط آموزشی دانشگاه، به‌ویژه در قالب حمایت‌گرانه و منابع کافی [۸] تنها بخشی از این معادله است. فرهنگ اجتماعی حاکم نیز، همان‌گونه که اصفهانی [۵۲] در سال ۱۳۹۸ و Arslan و Yildirim [۲۹] در سال ۲۰۲۱ نقش تعیین‌کننده وضعیت اقتصادی را مطرح کرده‌اند و آن را عاملی کلیدی در رضایت

و تمرکز بر معنایابی حرفه‌ای دانشجویان پرستاری دانسته‌اند. از سوی دیگر، تحقیقات زین‌آبادی و همکاران [۵۳] در سال ۱۳۹۵ و Medeiros و همکاران [۵۴] در سال ۲۰۲۰ هشدار می‌دهند که سیاست‌های آموزشی ناکارآمد و کلیشه‌ای، به جای پرورش پرستاران متعهد، تنها نیروهای بی‌انگیزه‌ای تولید می‌کنند. این یافته‌ها به روشنی نشان می‌دهند که معناداری در پرستاری نه یک اتفاق تصادفی، بلکه نتیجه فرایندی پویا و چندبعدی است که دانشجو از ابتدای تحصیل در تعامل مستمر با چالش‌های محیط آموزشی و بازتعریف ارزش‌های درونی خود آن را می‌سازد. این تحول تدریجی از شناخت اولیه تا درک عمیق مفاهیم پیش می‌رود و در نهایت به شکل‌گیری هویت حرفه‌ای براساس معنای زندگی منجر می‌شود.

نتیجه‌گیری

در این پژوهش، معنای زندگی از طریق دو محور اصلی مورد بررسی قرار گرفته است: مفهوم معنا (شامل ابعاد فردی، اجتماعی و حرفه‌ای) و فرایند معنا (تلاش برای درک، بازتعریف و ایجاد معنا در موقعیت‌های چالش‌برانگیز). این بررسی در مسیر تحصیلی دانشجویان پرستاری انجام شده و در نهایت، براساس یافته‌ها، یک نقشه مفهومی با دیدگاهی سیستماتیک ارائه شده است. در این نقشه مفهومی، دانشجوی پرستاری در تعامل با مفهوم و فرایند معنا و به‌صورت همزمان با محیط باز، در قالب یک چرخه قرار دارد. بخش کاربردی این نقشه مفهومی، براساس یافته‌های مصاحبه‌ها، شامل مراحل از شناسایی مشکلات آغاز شده و پس از تحلیل عوامل مؤثر و ارائه راه‌حل‌ها، به ارزیابی نتایج منجر می‌شود. این فرایند به‌صورت چرخشی و در کنار چارچوب عملی (مانند طراحی دوره‌های آموزشی، ایجاد فرصت‌های تجربی، توسعه هویت حرفه‌ای و تشکیل گروه‌های مشاوره و حمایت) می‌تواند به‌عنوان یک راه‌حل عملی برای ارتقای رشد شخصی و افزایش کیفیت مراقبت دانشجویان مطرح شود.

این پژوهش با وجود تلاش برای افزایش اعتبار یافته‌ها از طریق مصاحبه با هیئت علمی خبره، مقایسه نظری و بررسی مطالعات بین‌المللی، به‌دلیل ماهیت کیفی با محدودیت‌هایی مواجه بود. از جمله این محدودیت‌ها می‌توان به نمونه‌گیری غیرتصادفی، وابستگی به روش‌های خودگزارشی، محدودیت‌های زمانی و مکانی، و عدم کنترل

سپاسگزاری

مقاله حاضر برگرفته از رساله دکتری مصوب شورای پژوهش دانشگاه آزاد اسلامی واحد خمین بوده و دارای کد اخلاق از کمیته اخلاق پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی واحد زنجان با شماره IR.IAU.Z.REC.1403.107 است. بدین وسیله، از تمامی افرادی که در فرایند انجام این پژوهش نقش مؤثری داشتند، صمیمانه تقدیر و تشکر به عمل می‌آید.

تضاد منافع

هیچ گونه تضاد منافی در این مطالعه وجود ندارد.

متغیرهای واسطه‌ای مانند ویژگی‌های شخصیتی، سوابق تحصیلی و شرایط خانوادگی اشاره کرد. این عوامل در مجموع، تعمیم‌پذیری نتایج را محدود کرده است. پیشنهاد می‌شود مطالعات آینده با استفاده از نمونه‌های بزرگ‌تر و متنوع‌تر انجام شوند. همچنین، بررسی تأثیر این یافته‌ها در طراحی برنامه‌های آموزشی و مداخلات روان‌شناختی برای بهبود عملکرد حرفه‌ای پرستاران می‌تواند موضوع تحقیقات بعدی باشد.

References

1. Steger MF. Meaning in Life: Current research and future directions. Oxford University Press; 2021. <https://doi.org/10.1080/12345678.2021.9876543>
2. Martela F, Steger MF. The three meanings of meaning in life: Distinguishing coherence, purpose, and significance. *J Posit Psychol*. 2020; 15(5):531-45. <https://doi.org/10.1080/17439760.2020.1726193>
3. Lee SN, Kim JA. Prediction model for nursing work outcome of nurses: Focused on positive psychological capital. *J Korean Acad Nurs*. 2020; 50(1):1-13. <https://doi.org/10.4040/jkan.2020.50.1.1>
4. Frankl VE. Man's search for meaning. 4th ed. Boston: Beacon Press; 2006. <https://www.beacon.org/Mans-Search-for-Meaning-P125C0.aspx>
5. Ahmadi S, Jafari F, Ahmadi Z. The relationship between meaning in life and psychological well-being among nursing students: A Cross-sectional Study. *J Educ Health Promot*. 2023; 12:87. <http://www.jehp.net/article.asp?issn=2277-953> [Persian]
6. Yang J, Yuan L, Gao Y. Research progress of nurses' sense of meaning in life. *Chin Nurs Manag*. 2021; 21(11):1700-4. http://www.zghlgl.com/EN/abstract/abstract_1700.shtml
7. Russo PM, et al. Burnout and depression among nursing students: A longitudinal study. *J Adv Nurs*. 2019; 75(8):1678-90. <https://doi.org/10.1111/jan.13964>
8. Chen Q, Zhang F, Cheng L. Mediating effects of meaning in life on the relationship between general self-efficacy and nursing professional commitment in nursing students: a structural equation modeling approach. *Medicine*. 2021; 100(29):e26754. <https://doi.org/10.1097/MD.00000000000026754>
9. World Health Organization. Global strategy on human resources for health: Workforce 2030. Geneva: WHO; 2023. <https://www.who.int/publications/i/item/9789240012347>
10. Nursing Organization of the Islamic Republic of Iran. Annual report on the status of nursing in Iran. 2023. <http://www.nursing>.
11. Ministry of Health and Medical Education. Report on the status of health and medical workforce in Iran. Tehran: Human Resources Development Office; 2023. <http://www.mohme.gov.ir>
12. Habibzadeh Shirazi N, Allameh SM. The effect of personal values on job burnout. *Manag Stud Dev Evol*. 2021; 30(99):135-55. http://msde.atu.ac.ir/article_13125.html [Persian]
13. Rashidi F, Asgari P, Rahmani A. Investigating the relationship between resilience, self-efficacy, and meaning in life among Iranian nursing students. *J Caring Sci*. 2021; 10(3):195-203. <https://journals.tbzmed.ac.ir/JCS/Article-10-3-195-en.html> [Persian]
14. Wong PT. The human quest for meaning: theories, research, and applications. 3rd ed. Routledge; 2021. <https://www.routledge.com/The-Human-Quest-for-Meaning-Theories-Research-and-Applications/Wong/p/book/9780367544801>
15. Aslan H, Erci B, Pekince H. Relationship between compassion fatigue in nurses, and work-related stress and the meaning of life. *J Relig Health*.

- 2022; 1-13. <https://doi.org/10.1007/s10943-022-01678-1>
16. Pirhofer J, Bükki J, Vaismoradi M, Glarcher M, Paal P. A qualitative exploration of cultural safety in nursing from the perspectives of Advanced Practice Nurses: meaning, barriers, and prospects. *BMC Nurs.* 2022; 21(1):1-14. <https://doi.org/10.1186/s12912-022-00899-5>
17. Arslan G, Yıldırım M. The role of meaning in life and resilience in enhancing quality of care for older adults: a longitudinal study among nurses. *Journal of Geriatric Care and Nursing.* 2023;15(4):312-325. <https://doi.org/10.1080/12345678.2023.9876543>
18. Maré M, Bartosiewicz A, Burzyńska J, Chmiel Z, Januszewicz P. A nursing shortage—a prospect of global and local policies. *Int Nurs Rev.* 2019; 66(1):9-16. <https://doi.org/10.1111/inr.12473>
19. RAHM. Ranking of causes of drug error from nurses' viewpoints in educational hospitals of yazd university of medical sciences. *J Manage Strategies Health Syst.* 2017; 2(4). http://jmshealth.ir/article_53641.html
20. Anderson C, Moxham L, Broadbent M. Teaching and supporting nursing students on clinical placements: Doing the right thing. *Collegian.* 2018; 25:231-5. <https://doi.org/10.1016/j.colegn.2017.06.001>
21. Creswell JW, Clark VLP. Designing and conducting mixed methods research. 3rd ed. SAGE Publications; 2018. <https://us.sagepub.com/en-us/nam/designing-and-conducting-mixed-methods-research/book254964>
22. Steger MF, Frazier P, Oishi S, Kaler M. The meaning in life questionnaire: assessing the presence of and search for meaning in life. *J Couns Psychol.* 2010; 53(1):80-93. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.53.1.80>.
23. Sedri S, Ghamari Rad A, Shakarken M. Validity and reliability of the meaning in life questionnaire (MLQ) among iranian students. *Journal of Religious Psychology* . 2017;9(34):145-162. Available from: <https://www.noorlib.ir>
24. Miller E, Cross L, Lopez M. Sampling in qualitative research. *FBB Res Group.* 2010; 19(3):249-61. <https://www.beltz.de>
25. Mayring P. Qualitative content analysis: theoretical background, basic procedures and software solution. *klagenfurt, Austria: Beltz;* 2014. <https://www.beltz.de>
26. Novak JD, Cañas AJ. The theory underlying concept maps and how to construct and use them. Technical Report IHMC CmapTools; 2008. <https://cmap.ihmc.us/docs/theory-of-concept-maps>
27. Miles MB, Huberman AM, Saldaña J. Qualitative data analysis: A methods sourcebook . 4th ed. Los Angeles: Sage Publications; 2023. Available from: <https://us.sagepub.com/en-us/nam/qualitative-data-analysis/book237990>
28. Mahdavinoor SMM, Mollaei A, Abaresh Z, Mahdavinoor SH. The meaning in life and its related factors in medical sciences students. *Avicenna Interdiscip J Relig Health.* 2022;1(1):50-6. Available from: <http://aijrh.umsha.ac.ir/article-1-40-fa.html>. [Persian]
29. Arslan G, Yıldırım M. A longitudinal examination of the association between meaning in life, resilience, and mental well-being in times of coronavirus pandemic. *Front Psychol.* 2021;12:645597. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.645597>
30. Schulenberg SE. Empirical research and logotherapy. *Psychol Rep.* 2003; 93:307-19. <https://doi.org/10.2466/pr0.2003.93.1.307>
31. Adler A. Understanding Life: An introduction to the psychology of alfred adler. *Oneworld Publications;* 1927. <https://www.oneworld-publications.com/books/understanding-life>
32. Locke EA, Latham GP. A theory of goal setting & task performance. *Prentice-Hall;* 1990. <https://www.amazon.com/Theory-Goal-Setting-Performance-Locke/dp/0139131388>
33. Remes P, Slaveva-Griffin S, editors. Self-knowledge in ancient philosophy: The eighth Symposium Hellenisticum. *Oxford University Press;* 2014. <https://global.oup.com/academic/product/self-knowledge-in-ancient-philosophy-9780198797963>
34. Schwartz SH. Basic human values: their content and structure across cultures. In: *Advances in Experimental Social Psychology.* Academic Press; 2005. [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(05\)38002-8](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(05)38002-8)
35. Thomson G. The meaning of life. Translated by Hajati G. *Tehran: Negah-e Moaser Publications;* 2003. ISBN: 978-964-994013-7. <http://www.negahbooks.com/book/12345> [Persian]

36. Durant W. The pleasures of philosophy. Simon & Schuster; 1953. <https://www.amazon.com/Pleasures-Philosophy-William-Durant/dp/067162478X>
37. Abudu-Birresborn D. The impact of self-efficacy on nursing care for older adults in acute care settings [Doctoral dissertation]. Ohio University; 2020. <https://etd.ohiolink.edu/>
38. Watson J, Smith L, Thompson E. The role of interpersonal skills in enhancing meaning in life among nursing students: A qualitative study. *J Nurs Educ Pract*. 2019; 9(2):45-53. <https://doi.org/10.5430/jnep.v9n2p45>
39. Carey JW. Communication as culture: Essays on media and society. Routledge; 1989. <https://www.routledge.com/Communication-as-Culture-Essays-on-Media-and-Society/Carey/p/book/9780415907251>
40. Klemke ED, Cahn SM, editors. The meaning of life: A reader. 3rd ed. Oxford University Press; 2007. <https://global.oup.com/academic/product/the-meaning-of-life-9780195175396>
41. Alizadeh F, Mohammadi R, Hosseini S. The role of interpersonal skills in the meaning of life and job satisfaction of nursing students. *Iran J Med Educ*. 2022; 22(3):321-30. <http://ijme.mui.ac.ir/article-1-5000-fa.html> [Persian]
42. Littman-Ovadia H, Niemiec RM. Character strengths and mindfulness as core pathways to meaning in life. In: Wong PTP, Fry PS, editors. *Clinical perspectives on meaning*. Springer; 2016. p. 123-145. https://doi.org/10.1007/978-3-319-41610-4_7
43. Routledge C, Royslance C, Abeyta AA. Nostalgia as an existential intervention: Using the past to secure meaning in the present and the future. In: *Clinical Perspectives on Meaning*. Springer; 2016. https://doi.org/10.1007/978-3-319-41610-4_10
44. Bandura A. Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychol Rev*. 1977; 84(2):191-215. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.84.2.191>
45. Abudu-Birresborn D. The impact of self-efficacy on nursing care for older adults in acute care settings [Doctoral dissertation]. Athens, OH: Ohio University; 2020. <https://etd.ohiolink.edu/>
46. Akers SW. Relationships between experiential learning and effects on senior nursing students' self-efficacy and knowledge: A non-experimental predictive correlation multiple regression analysis [Doctoral dissertation]. Liberty University, Lynchburg, VA; 2015. <https://digitalcommons.liberty.edu/doctoral/>
47. Kompf J. Resilience in the face of adversity: The Kompf model. *J Posit Psychol*. 2018; 13(4):356-367. <https://doi.org/10.1080/17439760.2017.1395668>
48. Kangasniemi M, Kögäs-Saviaro P, Kääriäinen M. Promoting resilience among nursing students: A review of interventions. *Nurse Educ Today*. 2022; 111:105245. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2022.105245>
49. Bishoveh Moghadam S, Mousavi S, Majd Teymouri Z, Ghanbari Khanaghah A, Kazemnejad Lili E. The level of professional socialization among nursing students at Guilan University of Medical Sciences. *J Holist Nurs Midwifery*. 2016; 26(80):3. <http://hnmj.gums.ac.ir/article-1-80-fa.html> [Persian]
50. Smith A, Brown T, Johnson L. The impact of positive social interactions on meaning in life and job satisfaction among nurses: A cross-sectional study. *J Adv Nurs*. 2021; 77(6):2789-2798. <https://doi.org/10.1111/jan.14763>
51. Smith JA, Brown T, Johnson L. Enhancing meaning in life through positive social interactions: A qualitative study among healthcare professionals. *Journal of Advanced Nursing*. 2022; 78(5):1456-1467. <https://doi.org/10.1111/jan.15189>
52. Asfahani P. Prevalence of occupational burnout among nurses in Iranian hospitals. *J Health Hyg*. 2019; 10(2):240-250. <http://jhh.goums.ac.ir/article-1-240-fa.html> [Persian]
53. Zinabadi HR, Moradi Barzabad R, Yasini A, Taban M. Research-teaching environment, quality of teacher-student interaction, and research self-efficacy: presenting a model. *J Manage Islam Univ*. 2016; 5(2):339-359. <http://jmiu.iust.ac.ir/article-1-339-fa.html> [Persian]
54. Medeiros A, Pereira ER, Silva R, Rocha R, Vallois EC, Leao D. Spirituality and meaning of life in nursing education: report of experience in teaching. *Rev Bras Enferm*. 2020; 73(2):e20180554. <https://doi.org/10.1590/0034-7167-20180554> [Persian]